

شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد

محسن موسایی^{۱*}، آیت الله محمدی مفرد^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۶/۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۲۵۷

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد انجام گرفت. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت، توصیفی - تحلیلی بود. جامعه آماری تحقیق را کلیه اعضای تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد به تعداد ۷۶۴۴ نفر تشکیل دادند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برابر ۳۶۵ نفر تعیین شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده گردید که روایی آن از طریق پانل متخصصان شامل استادان گروه مدیریت کشاورزی واحد گچساران و پایایی آن با کمک آزمون آلفای کرونباخ (با ضریب ۰/۸۸) تأیید شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از میانگین، میانه، نما، درصد فراوانی و در بخش آمار استنباطی از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. نتایج ضریب همبستگی نشان داد که بین متغیرهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و همبستگی اجتماعی و مدیریت خاک در سطح ۹۹ درصد و میان متغیرهای مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مدیریت آب، مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی در سطح ۹۵ درصد رابطه معنی‌داری با عملکرد تعاونی‌های تولید وجود دارد. نتایج آزمون رگرسیون چندمتغیره به شیوه هم‌زمان نشان داد مؤلفه‌های اجتماعی (مسئولیت‌پذیری اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی) و مؤلفه‌های محیطی (مدیریت خاک، مدیریت آب و مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی) در مجموع ۶۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق را تبیین کردند.

واژه‌های کلیدی: تعاونی تولید روستایی، عوامل محیطی، عوامل اجتماعی، استان کهگیلویه و بویراحمد

۱. استادیار گروه مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گچساران

Dr.mousaei@gmail.com

* نویسنده مسئول

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گچساران

مقدمه

جامعه ایرانی از دیرباز بر همکاری و تعاون بنیان نهاده شده است. مطالعات تاریخی نشان می دهد که ایرانیان نخستین ملتی بودند که به نظام تعاونی توجه کرده اند. تعاونی سنتی، که به منظور اشتراک مساعی گروهی از مردم در یک جامعه و به منظور کاهش مشکلات زندگی و به تبع عرف و رسم جاری به وجود آمد، آمیخته با خلیقیات مردم بوده و مردم هنوز با این نوع از تعاونی های سنتی سازگارند. خصیصه اصلی این نوع تعاونی، تشکل در عین بی شکلی است. همکاری های سنتی خصوصیتی دارد که آن را از همکاری های غیرسنتی (رسمی) متمایز می سازد. این نوع همکاری با کلیه ابعاد جامعه ارتباط متقابل دارد و بر آنها مقررات غیر مکتوب حاکم است (بذرافشان و حاتمی، ۱۳۹۰).

یکی از عوامل مؤثر در شکوفایی اقتصادی کشور، تقویت نهادهای مرتبط از جمله تعاونی های تولید روستایی است. شرکت های تعاونی تولید روستایی نوعی از تشکل های اقتصادی تولید در بخش کشاورزی ایران هستند. تشکیل شرکت تعاونی های تولید روستایی موجب بالابردن سطح زندگی، درآمد سرانه، بهره وری مطلوب از منابع روستایی، جلوگیری از مهاجرت بی رویه روستایی و نگاهداشت جمعیت و برقراری توازن میان توسعه روستایی و شهری می شود. راه اندازی شرکت های تعاونی تولید با رویکرد نوین و با هدف افزایش بهره وری عوامل تولید در جهت افزایش تولید و رفاه زندگی بهره برداران کشاورزی و با حمایت دولت، به ویژه در مراحل اولیه تأسیس و راه اندازی تعاونی تولید، یک اقدام مطلوب و مؤثر در بخش کشاورزی بوده و در حال حاضر با حمایت قاطع مقام عالی وزارت جهاد کشاورزی دنبال می شود. نتایج مطالعات و آمارهای ارائه شده مؤید افزایش تولید محصولات کشاورزی و درآمد بهره برداران با استفاده از همان نهادها و عوامل تولید است که در سال های قبل از تشکیل تعاونی تولید، به ویژه در گروه های خرد و دهقانی مورد استفاده قرار می گرفت. بر همین اساس، نقش سازمان جدید کار (شرکت تعاونی تولید) و حضور مؤثر مدیریت فنی و تخصصی در مزارع اعضا و ایجاد ارتباط دوسویه بین وزارت جهاد کشاورزی و بهره برداران

از طریق شرکت‌های تعاونی تولید به عنوان یکی از عوامل مؤثر در ایجاد تحول در افزایش تولید و بهره‌وری آشکار است (آرزومندان مفرد، ۱۳۹۳).

کارشناسان معتقدند که انجام فعالیت‌های کشاورزی، صنایع و غیره روستاییان از طریق مشارکت و براساس همکاری و تعاون می‌تواند موجب افزایش کارایی و بهبود وضعیت اقتصادی آنان شود. در این راستا، شرکت‌های تعاونی روستایی می‌توانند مشکلات ناشی از وجود قطعات کوچک و پراکنده زمین‌های کشاورزی و بسیاری از نارسایی‌های دیگر کشاورزان خرده‌پا را حل کنند و نقش مفیدی در توسعه همه‌جانبه روستاها ایفا کنند.

توسعه و گسترش تعاونی‌های تولید روستایی زمینه حضور فعال و مؤثر کشاورزان را در توسعه و اقتصاد کشور فراهم می‌کند؛ بنابراین به علت فعالیت گروهی روستاییان در تعاونی‌ها، میزان تولید محصولات کشاورزی بالا می‌رود و سود بیشتری نصیب روستاییان می‌شود و در نهایت، به علت بالا رفتن ظرفیت شناختی، روستاییان بهتر می‌توانند در سرنوشت اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی مشارکت کنند (حیدری ساربان، ۱۳۹۵).

شرکت‌های تعاونی تولید روستایی با رویکرد نوین و با هدف افزایش تولید و رفاه زندگی بهره‌برداران کشاورزی مطرح شد و در اجرای سیاست‌های توسعه‌مدار مورد استقبال مطلوب قرار گرفته‌اند. تعاونی‌های تولید باید خودجوش باشند و براساس شرایط محلی و خواسته‌های مردم تشکیل شده باشند که اگر چنین باشد قطعاً در برابر ناملایمات اقتصادی یا طبیعی می‌توانند مقاومت کنند و همیشه موفق باشند. لذا در صورت مشارکت مجموعه کسانی که در امر توسعه تعاونی‌ها نقش دارند (به‌ویژه ارکان تعاونی تولید)، ضمن باورمندی اعضای تعاونی‌ها به اصلاح و تکمیل الگوی توسعه باهم، از طریق تغذیه فکری و مساعدت‌های فیزیکی، امکان رسیدن به الگوی موفق توسعه در بخش کشاورزی میسر خواهد شد (هادی زاده بزاز و همکاران ۱۳۹۲).

در زمینه موضوع مورد مطالعه پژوهش حاضر، مطالعات داخلی و خارجی گوناگونی انجام گرفته است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود.

فاریابی و احمدوند (۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان «تعیین کننده‌های عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در جنوب استان کرمان» با استفاده از تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی نتیجه گرفتند که مؤلفه‌های اعطای ماشین آلات کشاورزی به صورت رایگان، نحوه برخورد با روستاییان، میزان تحصیلات اعضا و مدیر، اعطای اعتبارات و وام به تعاونی و رضایت شغلی مدیرعامل تعاونی از فعالیت در تعاونی تأثیر معناداری بر میزان عملکرد تعاونی تولید روستایی داشته.

حیدری ساریان و زیارتی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای با عنوان «عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد شرکت‌های تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان گناوه» نتیجه گرفتند که بین مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مشارکت اجتماعی، مدیریت خاک، مدیریت آب و مدیریت استفاده از سموم شیمیایی با عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

هادی‌زاده بزاز و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای با عنوان «سنجش و ارزیابی عوامل مؤثر در بهبود عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان خراسان رضوی» مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌ها از دیدگاه کارشناسان و مدیران عامل تعاونی‌ها را در قالب ۷ شاخص با استفاده از تکنیک آنتروپی بررسی و تحلیل نمودند. نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه کارشناسان، حمایت‌های مالی دولت در اجرای اقدامات زیربنایی و پس از آن، نحوه مدیریت و میزان انگیزه و مشارکت اعضا به ترتیب در بهبود عملکرد تعاونی‌ها مؤثرند.

حاجی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود نشان دادند که عامل اجتماعی، شامل میزان آگاهی اعضا از فلسفه و اصول تعاونی، میزان اعتماد بین اعضا در تعاونی و میزان اعتقاد به همکاری و مشارکت بین اعضای تعاونی و میزان رضایت از عملکرد تعاونی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی محسوب می‌شوند.

نتایج پژوهش صادقی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که بین بهبود عملکرد نهادها و سازمان‌های مرتبط با توسعه پایدار روستاها و شاخص‌های توسعه روستایی از نظر اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیست محیطی و فیزیکی رابطه وجود دارد.

نتایج پژوهش محمدزاده چالی و همکارانش (۱۳۹۴) نشان داد که عوامل تأثیرگذار بر کارکرد اتحادیه تعاونی‌های مرتعداری در استان گلستان به ترتیب اهمیت ۴ عامل با عنوان برخورداری از منابع و زیرساخت‌ها، انسجام اجتماعی و حمایت نهادی، قابلیت مدیریتی و عضو محوری بوده‌اند. زند و فرج‌الله حسینی (۱۳۹۴) در مطالعه خود با عنوان «کاربرد ظرفیت نوآوری در بهبود عملکرد تعاونی‌های زنان روستایی» نتیجه گرفتند که میزان خرید فناوری و تجهیزات جدید، میزان نوآوری و تغییرات جزئی در فرایندهای قبلی در تعاونی‌ها، میزان استفاده از روش‌های بازاریابی جدید و میزان دسترسی مدیریت به اطلاعات لازم برای ایجاد نوآوری را می‌توان در سه گروه کلی سازوکار اقتصادی، سازوکار سیاست‌گذاری و سازوکار آموزشی ترویجی قرار داد.

هادی زاده بزاز و بوذرجمهری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی نقش تعاونی‌های تولید روستایی در افزایش توانمندی فنی و اقتصادی کشاورزان مناطق روستایی شهرستان نیشابور» نشان دادند که عملکرد تعاونی‌های تولید در ارائه خدمات فنی و زیربنایی خصوصاً در مواردی چون یکپارچه‌سازی و تسطیح اراضی، ایجاد جاده میان مزارع، بهبود سیستم آبیاری و تدوین الگوی کشت ضعیف بوده است و تعاونی‌های تولید شهرستان نیشابور در ارائه خدمات زیربنایی فوق‌موفق عمل نکرده‌اند. بنابراین باید توسعه و گسترش تعاونی‌ها، به عنوان یکی از رویکردهای توسعه پایدار بخش کشاورزی در منطقه، مورد توجه قرار گیرد.

شجاعت سوق (۱۳۹۴) در مطالعه خود به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در کارکردهای تعاونی تولید روستایی نگین سبز شهرستان چرام در عملکرد تعاونی تولید روستایی این شهرستان پرداخت و به این نتیجه رسید که رابطه مثبت و معناداری بین مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (مشارکت، اعتماد و آگاهی) با فعالیت‌های توسعه‌ای و زیربنایی، اقتصادی، آموزشی - ترویجی، خدماتی - توزیعی تعاونی تولید روستایی در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. همچنین با تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای مشارکت، آگاهی و اعتماد اجتماعی در مجموع بخش زیادی از کارکرد آموزشی - ترویجی را تبیین می‌کنند. در ادامه، نتایج نشان داد که مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر عملکرد اقتصادی تعاونی تولید نگین سبز آگاهی، مشارکت و اعتماد می‌باشند.

حاجی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «عوامل تأثیرگذار بر تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها» با استفاده از نتایج تحلیل همبستگی نشان دادند که عوامل اجتماعی - فرهنگی، شخصیتی، آموزشی - ترویجی، اقتصادی، مدیریتی، سیاسی و زیست محیطی رابطه معناداری با عملکرد تعاونی‌های تولید کشاورزی دارند.

کریم (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «چالش‌های شبکه‌های تعاونی‌های روستایی ایران»، با استفاده از آزمون رگرسیون چندگانه و با روش گام به گام به این نتیجه رسید که موانع سیاسی با ضریب تأثیر ۰/۵۹۴ بیشترین تأثیر و عوامل اجتماعی و فرهنگی با ضریب تأثیر ۰/۰۹۹ کمترین چالش را در تعاونی‌های روستایی دارند.

هادی زاده بزاز و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی با رویکرد توسعه کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: شهرستان نیشابور)» از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن نشان دادند بین رتبه تعاونی‌ها از نظر ارائه خدمات به روستاها و رتبه پایداری کشاورزی در ابعاد مختلف، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

احمد پور و همکاران (۱۳۹۳) عوامل محیطی، نگرشی و فرهنگی را مهم‌ترین متغیرهای مؤثر بر عملکرد تعاونی‌ها دانستند.

کرمی و آگهی (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای، عوامل مدیریتی، اقتصادی و فرهنگی اجتماعی را از مهم‌ترین عوامل افزایش عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی برشمردند.

موسیوند (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی شهرستان شازند» به بررسی تأثیر شاخص‌های سرمایه اجتماعی (اعتماد، مشارکت، انسجام، ارتباطات و شبکه‌ها و آگاهی اجتماعی) بر شکل‌گیری فعالیت‌های تعاونی روستایی شهرستان شازند پرداختند و نتیجه گرفتند به منظور بهبود رونق و عملکرد تعاونی روستایی باید سرمایه اجتماعی را گسترش داد و نیز انسجام اجتماعی بیشترین تأثیر را بر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی دارد.

پورطاهری و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی در زمینه ارزیابی عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان خرم آباد نشان دادند که تعاونی‌های کشاورزی از دیدگاه اعضا، از نظر مسائل اجتماعی، اقتصادی و محیطی موفق بوده‌اند، اما از دیدگاه مدیران عامل، به ویژه از نظر مسائل اقتصادی و زیست محیطی، عملکرد موفقیت آمیزی نداشته‌اند.

کرباسی و اوحدی (۱۳۹۰) در تحقیق خود در شهرستان سیرجان نتیجه گرفتند که سابقه مدیریتی مدیرعامل و مدت زمان فعالیت شرکت تعاونی در کارایی اقتصادی تأثیری مثبت و مخارج مربوط به تمامی فعالیت‌های شرکت تعاونی و تنوع فعالیت‌ها تأثیری منفی در این کارایی دارند. همچنین استفاده از مدیران با سابقه، اعمال مدیریت صحیح و بهره‌گیری از آموزش‌های لازم و فعالیت‌های ترویجی در ارتقای میزان کارایی اقتصادی این شرکت‌ها مؤثرند.

باصری و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی بیان کردند که عملکرد مناسب تعاونی‌های تولید در کاهش میزان مهاجرت، افزایش مشارکت در امور تولیدی و اجتماعی، جذب نیروی کار خارج از خانوار و تغییر نگرش از نگاه سنتی به کشاورزی به نگاه تجاری در بین اعضا و افزایش خودآگاهی اجتماعی نقش مؤثری داشته‌اند به گونه‌ای که تعاونی‌های تولید با عملکرد مناسب خود ضمن افزایش دادن میزان مشارکت روستاییان در برنامه‌های توسعه روستایی، به توزیع عادلانه منابع و دسترسی برابر روستاییان به فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی کمک کرده‌اند.

یولیاندو و همکاران (Yuliando et al., 2015) در مطالعه‌ای در خصوص عوامل مؤثر بر تقویت تعاونی‌های کشاورزی چای در اندونزی، به این نتیجه رسیدند که همکاری و تعامل مؤثر با دیگر سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، تلاش برای ایجاد ارزش افزوده و دسترسی به اطلاعات بازار، نقش مهمی در افزایش عملکرد این تعاونی‌ها ایفا می‌کنند.

هربل و همکارانش (Herbel et al., 2015) پی بردند که عملکرد تعاونی‌های کشاورزی تحت تأثیر وجود یا نبود مشوق‌ها، توسعه سرمایه اجتماعی و وجود ارتباط قوی بین اعضای خانوار کشاورز با تعاونی قرار دارد و در صورت بهبود وضعیت هر کدام، عملکرد تعاونی تولید کشاورزان افزایش می‌یابد.

نتایج پژوهش مونتهس و مادامبا (Montes & Madamba, 2013) نشان داد که پایداری و موفقیت تعاونی‌ها در آسیا تابع درجه مختلفی از هر یک از عوامل زیر است: رهبری، برنامه‌ریزی استراتژیک، نوآوری مستمر، مدل‌های کسب و کار انعطاف‌پذیر، هماهنگی و تعهد عضو به تعاونی. ماهازریل و همکاران (Mahazril et al., 2012) در مطالعه خود با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در مالزی، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد این تعاونی‌ها را مدیریت مناسب، مشارکت اعضا در کارها و همچنین برنامه‌ریزی راهبردی می‌دانند. کالکان و کای گوسوز (Kalkan & Kaygusuz, 2012) در مطالعه خود نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی از عوامل مؤثر در روند توسعه تعاونی‌ها می‌باشد. در این زمینه، انگیزه فرد و جامعه، خلاقیت، پیش‌گام بودن، ریسک‌پذیری و اعتماد به نفس از عوامل مؤثر در موفقیت تعاونی‌ها می‌باشند.

اینی و همکاران (Aini et al., 2012) در ارتباط با عوامل مؤثر بر توسعه و عملکرد تعاونی‌ها بیان کردند که ایجاد و توسعه تعاونی‌ها صرفاً جهت تأمین رفاه اعضای تعاونی‌ها نمی‌باشد، بلکه در کنار آن، ابزاری جهت از بین بردن فقر و توزیع ثروت ملی است. همچنین برنامه‌ریزی استراتژیک، مشارکت اعضا، سرمایه‌ساختاری و بنیادی از عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌هاست.

نتایج مطالعه گارنوسکا و همکاران (Garnevska et al., 2011) نشان داد که محیط قانونی پایدار، رهبری، پشتیبانی مالی و فنی دولت، درک کشاورز و مشارکت در فعالیت‌های تعاونی و حمایت خارجی مناسب از حرفه سازمان‌های غیر دولتی از عوامل کلیدی برای توسعه پایدار موفق تعاونی‌های کشاورزی در شمال غرب چین هستند.

ژنگ و همکاران (Zheng et al., 2011) در مطالعه خود رفتار کشاورزان و عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در چین را بررسی کردند و نشان دادند که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد این تعاونی‌ها شامل منطقه کشت، هزینه‌های تولید محصولات کشاورزی، تنوع محصولات کشت شده و استفاده نکردن از بیمه کشاورزی است. با توجه به نتایج به دست آمده، ژنگ و همکارانش

تقویت تبلیغات در تعاونی، مدیریت استانداردها و در نهایت افزایش کیفیت خدمات ارائه شده را برای بهبود عملکرد پیشنهاد کردند.

نخوما (Nkhoma, 2011) در تحقیق خود در زمینه توسعه و موفقیت تعاونی‌ها، مهارت‌های مدیریتی و ظرفیت تجاری، محیط بازار، انگیزه‌ها، نقش حکومت و تعهد اعضا و مشارکت را از عوامل تأثیرگذار بر موفقیت تعاونی‌ها بیان می‌کنند.

پاودیال (Pavdial, 2010) در پژوهش خود در بنگلادش به این نتیجه رسید که بین تشکیل و توسعه تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی با میزان مشارکت اجتماعی، تماس‌های ترویجی و اعتماد اجتماعی - نهادی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

فلیک (Flick, 2009) چالش‌ها و خطرات اصلی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌ها را به شرح زیر بیان می‌کند: عدم انگیزه در میان کارکنان، برنامه ریزی از بالا به پایین، کمبود بودجه و تأخیر در زمان اعطای تسهیلات تخصیصی، نبود امکانات آموزشی در مراکز توسعه، کم‌سوادی و بی‌سوادی اکثریت کشاورزان، فقدان نیروی انسانی ماهر، بی‌اعتمادی کشاورزان به برخی از کارشناسان، عدم مشارکت مردم در مؤسسات و بنگاه‌ها، دخالت کارکنان ستادی ترویج در کارهای اداری، عدم برنامه ریزی مناسب برای استفاده از نیروهای مردمی در شبکه، نبود اطلاعات به‌روزشده از کارکنان ستادی ترویج، فقدان دوره‌های بازآموزی و نبود قوانین ترویجی در نظام ترویج کشور.

همان‌گونه که نتایج تحقیقات نشان می‌دهد، تعاونی‌ها می‌توانند نقش اساسی در توسعه و شکوفایی اقتصادی داشته باشند و در این میان تعاونی‌های روستایی از طریق پیشرفت اقتصادی و اجتماعی اعضا به طور مستقیم و از طریق تحرک اقتصادی و توسعه پایه‌های اجتماعی جوامع، به طور غیرمستقیم در کاهش فقر نقش دارند و توزیع عادلانه ثروت ملی را سبب می‌شوند. در همین راستا، بخش تعاون در استان کهگیلویه و بویراحمد جایگاه مناسبی در بخش کشاورزی، دامپروری و صنایع دستی پیدا کرده است به طوری که هم‌اکنون ۷۲ تعاونی در بخش‌های مختلف این استان به فعالیت مشغول‌اند که می‌توانند نقش مهمی در شکوفایی اقتصادی این منطقه داشته باشند. از این تعداد، ۱۴ تعاونی تحت عنوان تعاونی تولید روستایی با ۷۶۴۴ عضو به فعالیت مشغول‌اند. بر اساس

بررسی‌های انجام شده، تاکنون مطالعه‌ای در خصوص شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در این استان صورت نگرفته است. با توجه به اینکه استان کهگیلویه و بویراحمد یکی از استان‌های محروم کشور می‌باشد، پرواضح است که شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی‌ها در این منطقه از سویی می‌تواند به روند توسعه روستایی کمک کند و از سوی دیگر، موفقیت تعاونی‌ها را به دنبال خواهد داشت. لذا تحقیق حاضر با هدف شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های تولید در استان محروم کهگیلویه و بویراحمد انجام گرفت تا از این طریق ضمن شناسایی عوامل مذکور، بستر مناسبی برای تحقق اهداف این نوع از تعاونی‌ها فراهم شود.

مبانی نظری تحقیق

تعاونی‌ها نوعی کمک به ایجاد مردم‌سالاری، برابری، عدالت و همبستگی هستند. در نظریه تعاونی، تعاونی‌ها بیشتر سازمان‌هایی اقتصادی را در بر می‌گیرند که درصدد پاسخگویی به نیازهای اعضای خود هستند (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۳).

تعاونی‌ها بیشتر به عنوان سازمان تولیدکننده، به خصوص در بخش کشاورزی کشورهای در حال توسعه، رایج هستند. ویژگی‌های معمول این نوع سازمان‌های تولیدکننده در مطالعه پژمن در سال ۲۰۰۷ شامل ساختار تصمیم‌گیرنده، ساختار پایین به بالا و مالکیت و کنترل به دست اعضا عنوان شده است (Mujawamariya et al, 2013).

آلتمان (Altman, 2015) بیان می‌کند که تعاونی‌ها به دلیل صرفه‌های اقتصادی مقیاس، حیطه‌های کاری متنوع و کاهش هزینه‌های تولید می‌توانند در مقایسه با واحدهای تولیدی مشابه در بخش‌های دیگر درآمد بیشتری را برای اعضای خود به ارمغان آورند.

تعاونی‌ها از طریق واگذاری اختیار به مردم، توسعه خدمات اجتماعی، حمایت و حفظ طبیعت، اشتغال‌زایی و ایجاد فرصت‌هایی برای پیشرفت و ترقی، منجر به رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و در نهایت بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی می‌شوند (منوچهری و همکاران، ۱۳۸۹).

بی بی و شاو (Bibby & Shaw, 2005) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که با تشکیل تعاونی های تولید در مناطق روستایی، شاخص های فقر در مناطق به دلیل فعالیت گسترده تعاونی از طریق یکپارچه کردن اراضی زراعی، افزایش بازدهی آبیاری، فراهم شدن زمینه لازم برای اجرای خدمات زیربنایی و مهندسی و تقویت یکپارچه سازی اراضی زراعی کاهش می یابد. در نهایت، افراد روستایی از منظر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و روان شناختی توانمند می شوند و توانایی این را پیدا می کنند که کیفیت زندگی خود را بهبود بخشند.

طبق اساسنامه شرکت های تعاونی تولید، هدف اصلی تشکیل این شرکت ها اصلاح ساختار نظام بهره برداری و توسعه کشاورزی، استفاده بهینه از عوامل تولید و اجرای برنامه تعاونی نمودن تولید از طریق اقدامات زیربنایی یکپارچه سازی اراضی، تجمیع کشت، تأسیس شبکه های نوین آبیاری، تسطیح اراضی، احداث راه های ارتباطی و ترویج شیوه های نوین کاشت، داشت و برداشت و استفاده صحیح از ماشین آلات و ادوات کشاورزی و همچنین اقدام برای احیای اراضی بایر و ایجاد تسهیلات لازم جهت ایجاد صنایع تبدیلی در روستاهای تحت پوشش تعاونی ها می باشد (مهدی دوست، ۱۳۹۱).

داوینگا و همکاران (Dowling et al., 2005) معتقدند که تعاونی های تولید سبب می گردند روستاییان از فرصت هایشان به نحو مطلوب استفاده کنند و ثروت و توانمندی شان در جامعه افزایش یابد و تعادل بیشتری برای اعضا به وجود آید.

تجربیات کشورها در زمینه تعاونی های تولید نشان می دهد که از طریق تعاونی های تولید یکسری تحولات ساختاری مثبت در راستای حفظ و تداوم فعالیت کشاورزی در این کشورها صورت گرفته است (Novkovic, 2008). در چین، تعاونی ها در کنترل کمی و کیفی تولید محصولات غذایی و افزایش درآمد کشاورزان و افزایش توان رقابتی آنها در بازار نقش مهمی ایفا نموده اند. (Meizhang, 2010). همچنین تعاونی های تولید کشاورزی در ترکیه (Ozdemir, 2005)، تعاونی های بازاریابی محصولات کشاورزی در نیوزلند (Beverland, 2007)، تعاونی های تخصصی کشاورزی در چین (Deng et al., 2010) و در سطح محلی، تعاونی های تولید در ایران

(Aref, 2011) زمینه مناسبی را جهت تحول ساختاری و توسعه کشاورزی منطقه‌ای و ملی به وجود آورده‌اند.

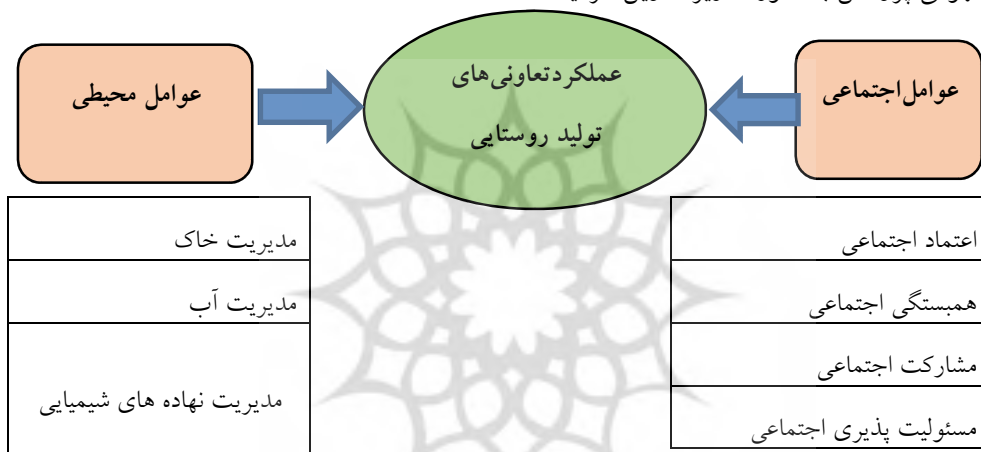
تعاونی‌ها در اغلب کشورهای جهان سوم با مشکلات و چالش‌هایی مواجهند. مشکلات قانونی و نبود استقلال داخلی باعث محدود شدن رشد و توسعه تعاونی‌های تولید روستایی شده است. در این زمینه لازم است دولت‌ها بستر مناسبی فراهم آورند؛ نه کنترل زیاد که رشد و توسعه تعاونی‌ها را محدود سازد و نه ارائه کمک‌های مالی که تعاونی‌ها را به کانال‌هایی برای ارائه اعتبارات یارانه‌ای تبدیل کند (World Bank, 2007).

عوامل مختلفی در ایجاد، گسترش و تداوم عملکرد تعاونی‌ها مؤثرند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به تأثیر عوامل مکانی و جغرافیایی اشاره کرد. این دسته از عوامل ضمن فراهم کردن شرایط لازم برای گسترش نوع خاصی از فعالیت، می‌تواند دسترسی به بازار مصرف، مواد اولیه، نیروی کار، کاهش هزینه‌های تولید و... را ممکن سازد (شعبانعلی فمی و همکاران ۱۳۸۷).

با توجه به ناکارآمدی نظام خرده‌دهقانی در ایجاد تحرک و پویایی بخش کشاورزی در ایران، بخش تعاونی و به خصوص تعاونی تولید روستایی با افزایش میزان عملکرد تولید کشاورزی، ابزار مناسبی برای بهبود وضعیت کشاورزی است. تعاونی تولید روستایی با افزایش عملکرد تولید، در بازتوزیع منافع حاصل از رشد بخش کشاورزی، ایجاد اشتغال پویا و مولد، توسعه مشارکت مردمی در بخش کشاورزی، کاهش هزینه‌های دولتی در تولید و دستیابی هرچه بیشتر به اهداف توسعه نقش مؤثری ایفا می‌کند و نقش بسیار مهمی در کاهش فقر روستایی دارد و می‌تواند خدماتی را فراهم کند که دولت قادر به تأمین آنها برای مردم فقیر نمی‌باشد. در نتیجه، بررسی و تحلیل عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی به منظور ارائه راهکار اجرایی منطبق با سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه اجتناب‌ناپذیر است و می‌تواند گام مؤثری برای پیشرفت و خودکفایی کشور و اقتصاد بدون نفت باشد (هادی زاده بزاز و همکاران، ۱۳۹۵).

با توجه به آنچه در بالا مطرح شد، عوامل مختلفی در ایجاد، گسترش و تداوم عملکرد تعاونی‌ها مؤثرند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به عوامل محیطی و اجتماعی اشاره نمود. لذا تحقیق

حاضر با هدف پاسخ به این سؤال اساسی انجام شد که عوامل اجتماعی (مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، همبستگی اجتماعی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی) و عوامل محیطی (مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی، مدیریت خاک و مدیریت آب) چه تأثیری بر عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در استان کهگیلویه و بویر احمد دارند. در این راستا، ضمن بررسی عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی، به ارائه راهکارهای مناسب برای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مسئولان جهت ارتقای میزان عملکرد تعاونی‌ها پرداخته شد. بر اساس مبانی نظری و نتایج حاصل از پیشینه تحقیق، مدل مفهومی پژوهش به صورت زیر تدوین گردید:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش برگرفته از مبانی نظری و تحقیق حیدری ساربان و زیارتی (۱۳۹۶)

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های تولیدی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد انجام گرفت. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ ماهیت، توصیفی تحلیلی بود. جامعه آماری تحقیق را کلیه اعضای تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد به تعداد ۷۶۴۴ نفر تشکیل دادند. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و بر اساس این فرمول، حجم نمونه ۳۶۵ نفر تعیین گردید که برای انتخاب افراد

نمونه از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شد. برای گردآوری داده ها از دو شیوه کتابخانه‌ای (جهت تدوین پیشینه تحقیق و مبانی نظری تحقیق) و شیوه میدانی (پرسش‌نامه) استفاده گردید. پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود و بر مبنای شاخص‌های اجتماعی (اعتماد اجتماعی، همبستگی، مسئولیت‌پذیری و مشارکت) در قالب ۱۹ گویه و شاخص‌های محیطی (مدیریت خاک، مدیریت آب و مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی) در قالب ۲۲ گویه و برای بررسی عملکرد تعاونی‌ها در قالب ۱۱ گویه و بر اساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) طراحی شد.

برای تعیین روایی پرسش‌نامه از پانل متخصصان و صاحب نظران این حوزه بهره گرفته شد که پس از بررسی‌ها و انجام تغییرات مورد نظر، روایی آن در سطح مطلوبی برآورد گردید. برای تعیین پایایی ابتدا تعداد ۳۰ پرسش‌نامه میان نمونه‌های مشابه در خارج از حوزه مورد مطالعه و با ویژگی‌های شبیه به جامعه مورد مطالعه به صورت پیش‌آزمون توزیع گردید و سپس با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ میزان پایایی ۰/۸۸ برآورد شد که نتایج در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. ضرایب آلفای کرونباخ به کار رفته در پژوهش

شاخص‌ها	تعداد گویه‌ها	مقدار ضریب
مشارکت اجتماعی	۶	۰/۷۶
همبستگی اجتماعی	۵	۰/۷۹
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۴	۰/۷۵
اعتماد اجتماعی	۵	۰/۸۳
مدیریت خاک	۸	۰/۷۴
مدیریت آب	۸	۰/۹۱
مدیریت نهاده‌های شیمیایی	۶	۰/۷۸
پایایی کل پرسش‌نامه		۰/۸۸

منبع: یافته‌های پژوهش

به منظور تجزیه و تحلیل داده ها در بخش آمار توصیفی از شاخص های مرکزی شامل میانگین، میانه و نما و درصد فراوانی و در بخش آمار استنباطی از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیرها، آزمون t تک نمونه ای برای بررسی دیدگاه اعضا نسبت به عملکرد تعاونی ها، ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق و رگرسیون چندمتغیره برای بررسی و تبیین نقش متغیرهای مستقل (پیش بین) در متغیر وابسته تحقیق (ملاک) در محیط نرم افزار spss21 استفاده شد.

نتایج و بحث

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، ۱۸۵ نفر (۵۰/۷ درصد پاسخگویان) در گروه سنی ۴۵-۳۶ سال قرار داشتند. ۶۰ نفر (۱۶/۴ درصد) از پاسخگویان بی سواد، ۱۸۰ نفر (۴۹/۳ درصد) تحصیلات ابتدایی و فقط ۳۰ نفر (۸/۲ درصد) دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. همچنین ۱۹۸ نفر (۵۴/۲ درصد) دارای شغل زراعت و باغداری، ۱۰۰ نفر (۲۷/۴ درصد) دارای شغل دامداری و ۶۷ نفر (۱۸/۱ درصد) به شغل کارمندی یا کارگری مشغول بودند.

برای سنجش نظر پاسخگویان در خصوص عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی ها از طیف پنج گزینه ای لیکرت در دو بخش متغیرهای اجتماعی و محیطی استفاده گردید. میانگین و انحراف معیار هر گویه در جدول ۲ ملاحظه می شود. همان گونه که از جدول پیداست، میانگین اکثر پاسخها بالاتر از ۳ (حد متوسط) می باشد.

جدول ۲. توزیع فراوانی متغیرهای تحقیق

متغیرهای اجتماعی	گویه ها	نظرات پاسخگویان						
		کمتر از میانگین	میانگین	زیاد	مترسب	بسیار زیاد	بسیار کم	
								درصد
همبستگی اجتماعی	همدلی و یکپارگی مردم	۱/۲۲	۳/۱۶	۹/۵	۲۵/۸	۱۷/۱	۳۴/۲	۱۳/۵
	حل اختلافات بین مردم به صورت کدخداهامنشانه	۱	۳/۵۶	۲۴/۴	۲۳/۳	۲۵/۵	۲۱/۵	۵/۵
	نوع رفتار روستاییان با اعضای جدید	۰/۹۲۹	۳/۴۸	۱/۹	۴/۱	۲۱/۹	۴۱/۹	۳۰/۱
	تمایل به حضور در مکان های عمومی	۰/۶۹۷	۳/۲۹	۲۱/۸	۱۷/۸	۳۸/۹	۱۷/۵	۴/۰۰
مشارکت اجتماعی	میزان درگیری و نزاع بین مردم	۰/۸۹۵	۲/۲۱	۱۹/۳	۱۴/۲	۳۹/۳	۱۸/۹	۸/۴
	مشارکت در برنامه های عمرانی روستا	۱/۰۶	۳/۶۲	۵	۱۲/۹	۴۱/۱	۲۹	۱۶/۴
	همفکری و مشارکت در جهت رفع مشکلات روستا	۰/۶۲۸	۴/۱۱	۱۱/۶	۷/۴	۵۰/۷	۱۶/۷	۱۳/۶
	تشویق روستاییان برای مشارکت در طرح های عمرانی روستا	۰/۷۹۶	۴/۳۶	۱/۸	۱۱/۶	۳۶/۷	۳۶/۴	۱۳/۵
مسئولیت پذیری	همکاری با دست اندرکاران شرکت	۰/۷۴۶	۴/۰۷	۱/۸	۲/۵	۶۰	۳۳	۲/۶
	شرکت در جلسه های عمومی روستا	۰/۶۳۲	۴/۲۹	۲/۵	۱۷/۴	۴۱/۱	۳۱	۸
	آمادگی جهت مشارکت بدون دستمزد	۱/۰۰	۳/۶۳	۵/۸	۶/۲	۲۸/۷	۳۸/۲	۲۱/۱
	مسئولیت پذیری در انجام امور روستا	۰/۷۶۴	۴/۱۱	--	--	۱۴/۵	۵۹/۳	۲۶/۲
اعتماد اجتماعی	مسئولیت پذیری در قبال سایر اهالی	۰/۶۳۷	۴/۳۶	۳/۴	۱۰/۶	۱۵	۲۵	۴۶
	رضایت خاطر از انجام امور خانوادگی	۰/۹۴۹	۳/۳۸	--	۱۰	۹/۵	۴۱/۳	۳۹/۲
	اعتماد به شرکا در محیط کار	۱/۰۳	۳/۳۵	۱/۳	۲/۹	۱۴	۴۹/۶	۳۲/۷
	اعتماد به توصیه های هیئت مدیره و کارکنان شرکت	۱/۳۰	۳/۰۰	۶/۵	۴/۷	۴۰	۴۴	۸/۷
مدیریت سبزیجات	اعتماد به مسئولین تعاونی	۱/۲۱	۳/۷۴	۱۰/۱	۱۵/۱	۴۷/۹	۲۰/۸	۶
	اعتماد به سایر مردم	۱/۰۸	۳/۶۴	۳/۳	۷/۹	۴۳	۲۷/۹	۱۷/۸
	اعتماد به توانایی انجام کار گروهی	۰/۹۷۴	۳/۸۴	۴/۴	۱۴/۵	۴۰/۳	۲۴/۹	۱۵/۹
	میزان استفاده از کودهای شیمیایی	۱/۰۷	۳/۵۶	۴/۹	۱۲/۱	۴۹/۶	۱۷/۳	۱۶/۲
مدیریت استفاده از نهاده های سبزیجات	مصرف کودهای گیاهی	۱/۳۵	۳/۶۵	۳/۶	۸/۲	۳۶/۲	۲۷/۱	۲۴/۹
	مصرف کودهای حیوانی	۰/۶۸۹	۴/۴۵	۷/۱	۱۱/۵	۲۱/۱	۴۴/۴	۱۵/۹
	میزان مصرف سموم	۰/۷۶۳	۴/۳۶	۱/۱	۱۱	۱۵/۱	۱۶/۲	۵۶/۷
	تقویت خاک با استفاده از کودهای دامی	۰/۸۸۵	۳/۷۹	۳/۶	۸/۲	۳۶/۲	۲۷/۱	۲۴/۹
	از بین بردن علف های هرز با استفاده از سموم	۱/۰۶	۴/۲۵	۱۰/۲	۹/۳	۴۵/۲	۱۷/۳	۱۸/۱

ادامه جدول ۲

۱/۰۳	۳/۰۱	۸/۵	۱۷/۸	۴۹/۹	۱۴	۹/۹	استفاده از روش آبیاری قطره‌ای	۳ ۱۳ ۱۳
۰/۷۰۷	۴/۰۵	۱۴	۱۲/۶	۱۴/۵	۴۵/۵	۱۳/۴	استفاده از روش آبیاری بارانی	
۰/۹۸۲	۴/۰۴	۳	۱۳/۲	۴۵/۲	۲۱/۴	۱۷/۳	اجرای طرح پوشش انهار	
۱/۰۷	۳/۷۴	۷/۱	۷/۱	۲۰	۴۴/۷	۲۱/۱	جایگزینی محصولات دیم	
۰/۹۸۸	۳/۷۱	۳	۱۲/۱	۴۳	۱۸/۹	۲۳	میزان استفاده از پتانسیل های محیطی	
۰/۸۹۴	۳/۵۸	۷/۷	۱۱/۸	۲۲/۷	۴۶	۱۱/۸	تغییر در تکنیک های آبیاری	
۰/۹۵۳	۳/۳۸	۵/۲	۱۳/۲	۴۶/۳	۲۲/۲	۱۳/۲	استفاده از آب لوله کشی در انتقال آب به مزارع	
۱/۲۳	۳/۳۵	۱/۱	۱۷/۵	۵۰/۱	۱۸/۶	۱۲/۶	آبیاری در شب و ساعات خنک روز	۳ ۱۳ ۱۳
۱/۰۹	۲/۷۰	۵/۵	۱۴/۵	۴۲/۵	۱۹/۷	۱۷/۸	رعایت اصول تناوب زراعی	
۱/۱۲	۲/۹۵	۱۱/۸	۱۱	۴۷/۷	۱۹/۷	۹/۵	رعایت زمان شخم مناسب	
۰/۹۵۲	۳/۴۷	۸/۸	۱۹/۲	۴۴/۱	۱۸/۱	۹/۹	رعایت تاریخ کشت	
۱/۱۲	۳/۰۶	۱۳/۴	۱۸/۴	۳۶/۴	۲۴/۴	۷/۴	رعایت عمق مناسب کشت	
۱/۱۴	۳/۴۴	۹/۹	۱۷	۴۳	۱۸/۱	۱۲/۱	روش شخم مناسب	
۱/۲۸	۳/۹۸	۱۵/۶	۹/۶	۴۴/۹	۱۷	۱۲/۹	استفاده از بذرهای اصلاح شده	
۰/۹۹	۳/۴۱	۱/۱	۱۴/۸	۳۹/۷	۲۵/۸	۱۸/۶	کنترل فرسایش خاک	
۱/۰۶	۳/۶۱	۳/۳	۱۲/۳	۴۱/۴	۲۷/۹	۱۵/۱	حفظ بقایای گیاهی و نسوزاندن آنها	

منبع: یافته‌های پژوهشی

برای بررسی عملکرد تعاونی‌ها از دیدگاه پاسخگویان، تعداد ۱۱ گویه در پرسش‌نامه مطرح و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت مورد سنجش قرار گرفتند (جدول ۳). بر اساس داده‌های جدول ۳، میانگین دیدگاه پاسخگویان در برخی موارد بالاتر از ۳ (حد متوسط) و در برخی نیز کمتر از ۳ (حد متوسط) بوده است. طبق نظر پاسخگویان، تعاونی‌ها در مواردی شامل بازاریابی محصولات، تهیه بذر اصلاح شده برای اعضا و خدمات آموزشی و ترویجی از عملکرد بهتری برخوردار بودند و در کل، می‌توان عملکرد تعاونی‌ها را مثبت ارزیابی کرد.

جدول ۳. دیدگاه پاسخگویان در خصوص عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی

نظرات پاسخگویان	گویه‌ها					
	زیاد	زیاد	متوسط	کم	کمتر	زیاد
بازاریابی محصولات کشاورزی	۲۲/۹	۳۱/۳	۳۴/۲	۹/۵	۲/۲	۴/۳۶
تهیه بذر اصلاح شده برای اعضا	۴۴/۷	۳۶/۵	۱۰	۸/۷	--	۴/۲۹
خدمات آموزشی و ترویجی	۲۹/۸	۴۰/۰	۱۳/۸	۷/۳	۹/۱	۳/۷۴
وسایل حمل و نقل محصولات کشاورزی	۱۶/۷	۱۶/۴	۳۷/۱	۱۰/۵	۱۹/۳	۳/۶۶
ارائه خدمات مختلف به اعضا	۲۳/۶	۱۹/۳	۴۹/۵	۴/۷	۲/۹	۳/۳۸
میزان موفقیت شکل‌ها در رفع نیازهای کشاورزان	۲۷/۶	۲۵/۱	۴۰/۷	۴/۴	۲/۲	۳/۱۵
بسته بندی و انبار محصولات	۷/۴	۱۲/۰	۳۳/۳	۲۲/۲	۱۵/۱	۳/۱۱
مشارکت در فعالیت‌های مشارکتی روستا	۱۷/۸	۱۱/۶	۵۱/۳	۱۵/۵	۴/۷	۳/۰۰
یکپارچه سازی اراضی	۲۹/۷	۳۹/۱	۱۵/۳	۲/۹	۱۳	۲/۹۱
مشارکت در فروش محصولات	۱۵/۱	۲۰	۲۱/۸	۲۷/۳	۱۵/۸	۲/۹۱
برگزاری دوره های آموزشی	۱۰/۹	۲۲/۹	۵۴/۹	۹/۱	۲/۲	۲/۸۲

منبع: یافته های پژوهش

یافته‌های استنباطی پژوهش

برای تعیین آزمون t تک نمونه‌ای نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف (K-S) استفاده شد. همان‌گونه که داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار بودند و برای تجزیه و تحلیل آنها می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

جدول ۴. نتایج آزمون کولموگروف- اسمیرنوف

نتیجه آزمون	متغیر	مسئولیت‌پذیری	همبستگی	مشارکت	اعتماد	مدیریت	مدیریت	مدیریت مصرف
	اجتماعی	اجتماعی	اجتماعی	اجتماعی	اجتماعی	خاک	آب	نهاده های شیمیایی
آماره کولموگروف- اسمیرنوف	۰/۱۰۱	۰/۱۰۳	۰/۱۲۲	۰/۰۹۱	۰/۱۴۵	۰/۱۰۱	۰/۰۹۴	
سطح معنی داری	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۱۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج آزمون t تک نمونه‌ای (جدول ۵)، مقدار میانگین در تمام متغیرهای اجتماعی و محیطی عددی بزرگ‌تر از ۳ به دست آمده است و مقدار معناداری در تمام متغیرها ۰/۰۰۰ برآورد گردید که کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد و از سوی دیگر، حد بالا و حد پایین تمام متغیرها بزرگ‌تر از صفر است؛ از این رو، با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت عوامل محیطی و اجتماعی بر عملکرد تعاونی‌های تولید تأثیرگذارند. از بین متغیرهای ذکر شده، متغیر اعتماد اجتماعی دارای بیشترین میانگین (۳/۹۵) و متغیر مدیریت آب دارای کمترین میانگین (۳/۲۱) بودند.

جدول ۵. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای

متغیرها	مقدار t	میانگین	سطح معنی داری	سطح اطمینان
				حد پایین حد بالا
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۱۴/۸۱۵	۳/۵۱	۰/۰۰۰	۰/۵۲۲۰ ۰/۴۱۲۲
همبستگی اجتماعی	۱۷/۹۵۱	۳/۳۳	۰/۰۰۰	۰/۳۴۲۰ ۰/۳۶/۴۲
مشارکت اجتماعی	۱۹/۵۰۵	۳/۵۳	۰/۰۰۰	۰/۳۸۹۵ ۰/۶۱۳۶
اعتماد اجتماعی	۱۸/۶۴۸	۳/۹۵	۰/۰۰۰	۰/۵۴۱۳ ۰/۶۲۲۴
مدیریت خاک	۱۷/۲۳۴	۳/۶۵	۰/۰۰۰	۰/۳۸۷۵ ۰/۴۳۲۳
مدیریت آب	۷/۹۳۸	۳/۲۱	۰/۰۰۰	۰/۲۹۲۲ ۰/۴۸۲۸
مدیریت نهاده‌های شیمیایی	۱۱/۸۵۵	۳/۵۴	۰/۰۰۰	۰/۴۹۲۲ ۰/۶۶۲۸

منبع: یافته‌های پژوهش

برای تعیین رابطه بین متغیرهای تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید. نتایج نشان داد که متغیرهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی و همبستگی اجتماعی در سطح ۹۹ درصد اطمینان و متغیرهای مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی در سطح ۹۵ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی‌دار با عملکرد تعاونی‌ها دارند (جدول ۶). همچنین متغیرهای مدیریت خاک در سطح ۹۹ درصد و

متغیرهای مدیریت آب و مدیریت استفاده از نهاده های شیمیایی در سطح ۹۵ درصد اطمینان دارای رابطه مثبت و معنی دار با عملکرد تعاونی های تولید روستایی هستند (جدول ۶).

جدول ۶. نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مورد مطالعه و عملکرد تعاونی های تولید

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
مسئولیت پذیری اجتماعی	۰/۳۷۲**	۰/۰۰۰
همبستگی اجتماعی	۰/۳۴۳**	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۲۸۳**	۰/۰۴۵
اعتماد اجتماعی	۲۹۵۰*	۰/۰۳۶
مدیریت خاک	۰/۳۴۵**	۰/۰۰۱
مدیریت آب	۰/۲۴۴*	۰/۰۱۱
مدیریت استفاده از نهاده های شیمیایی	۰/۲۸۸*	۰/۰۳۹

منبع: یافته های پژوهش

شناسایی تأثیر عوامل اجتماعی و محیطی در عملکرد تعاونی ها

به منظور شناسایی تأثیر عوامل اجتماعی و محیطی در عملکرد تعاونی های تولید روستایی از رگرسیون چندگانه استفاده شد. بر این اساس، متغیرهای مسئولیت پذیری اجتماعی، همبستگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مدیریت خاک، مدیریت آب و مدیریت استفاده از نهاده های شیمیایی وارد معادله رگرسیونی با متغیر وابسته (عملکرد تعاونی ها) شدند که نتایج آن در جدول ۸ آورده شده است، اما ابتدا مفروضات رگرسیون بررسی و ذکر شدند. یکی از مفروضاتی که در رگرسیون مد نظر قرار گرفت، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر است. در صورتی که فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند، امکان استفاده از رگرسیون وجود ندارد. به منظور بررسی استقلال خطاها از یکدیگر از آزمون دوربین - واتسون استفاده می شود که نتیجه این آزمون در جدول ۷ نشان داده شده است. همان گونه که در این جدول مشاهده می شود، مقدار آماره دوربین - واتسون محاسبه شده برابر ۱/۹۰۳ می باشد که نشان می دهد داده ها برای انجام رگرسیون مناسب اند. از سوی

دیگر، برای بررسی هم‌خطی، ضرایب تولرانس^۳ و عامل تورم واریانس^۴ بررسی شدند. قابل ذکر است که هر چقدر تولرانس کم باشد، اطلاعات مربوط به متغیرها کم است و مشکلاتی در استفاده از رگرسیون ایجاد می‌شود. عامل تورم واریانس نیز معکوس تولرانس است و هر چقدر افزایش یابد، واریانس ضرایب رگرسیون افزایش می‌یابد و رگرسیون را برای پیش‌بینی نامناسب می‌سازد (طلوعی اشلقی و صفاکیش، ۱۳۸۹). بررسی نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد که ارزش معیار تولرانس برای همه متغیرهای وارد شده در مدل بیشتر از ۰/۱ و ارزش معیار عامل تورم واریانس برای همه متغیرها کمتر از ۱۰ می‌باشد و در نتیجه امکان استفاده از رگرسیون وجود دارد؛ به عبارت دیگر، داده‌ها برای انجام رگرسیون مناسب اند.

جدول ۷. خلاصه مدل رگرسیونی

مدل	R	R ²	انحراف معیار	آماره دوربین واتسون
۱	۰/۸۱۳	۰/۶۶۱	۰/۴۲۷	۱/۹۰۳

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج حاصل از جدول ۷، مقدار ضریب تعیین (R^2) به دست آمده ۰/۶۶۱ و به معنی این است که متغیرهای مستقل وارد شده در مدل رگرسیونی ۶۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته تحقیق (عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی) را تبیین می‌کنند و مقادیر باقی مانده مربوط به متغیرهایی است که در این تحقیق مد نظر قرار نگرفتند. همچنین نتایج ضریب رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد از بین عوامل اجتماعی، شاخص مسئولیت‌پذیری اجتماعی با ضریب ۰/۷۸۰ در سطح معنی‌داری ۹۵ درصد و از بین عوامل محیطی، شاخص مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی با ضریب ۰/۶۴۶ بیشترین تأثیر را در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی داشته‌اند.

۳. تولرانس نسبتی از واریانس یک متغیر است که توسط سایر متغیرهای مستقل تبیین نشده است.

۴. تورم واریانس از تقسیم عدد یک بر مقدار تولرانس به دست می‌آید.

جدول ۸. نتایج ضریب رگرسیون چندگانه مؤلفه های محیطی و اجتماعی

متغیر پیش بین	B	Beta	t	Sig	Toleranc	VIF
ضریب ثابت	۱۳/۲۰۴	-	۳/۶۰۲	۰/۰۰۱		
مسئولیت پذیری اجتماعی (X1)	۰/۱۰۵	۰/۷۸	۲/۴۰۹	۰/۰۴۸	۰/۹۱۲	۱/۰۸۶
همبستگی اجتماعی (X2)	۰/۷۰۰	۰/۵۹۸	۳/۷۲۴	۰/۰۰۱	۰/۹۳۵	۱/۰۵۵
مشارکت اجتماعی (X3)	۰/۴۶۳	۰/۲۶۵	۲/۳۷۴	۰/۰۲۲	۰/۷۸۵	۱/۲۳۴
اعتماد اجتماعی (X4)	۰/۶۴۶	۰/۵۸۴	۴/۳۰۷	۰/۰۰۰	۰/۸۲۰	۱/۲۱۲
مدیریت خاک (X5)	۰/۴۵۲	۰/۳۶۸	۲/۰۷۸	۰/۰۴۴	۰/۷۲۲	۱/۴۳۲
مدیریت آب (X6)	۰/۲۶۶	۰/۲۷۱	۲/۱۵۸	۰/۰۳۷	۰/۸۵۸	۱/۰۲۰
مدیریت استفاده از نهاده های شیمیایی (X7)	۰/۶۴۶	۰/۵۸۴	۴/۶۳۷	۰/۰۰۰	۰/۹۶۰	۱/۱۱۹

منبع: یافته های پژوهش

بر پایه اطلاعات به دست آمده و معنی دار بودن مدل نهایی رگرسیون چندگانه در این پژوهش، با معادله زیر می توان اثرگذاری عوامل اجتماعی و محیطی را در عملکرد تعاونی تولید در منطقه مورد مطالعه تخمین زد. با توجه به ضریب تعیین، در مجموع، متغیر های مستقل ۶۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته (عملکرد تعاونی های تولید) را تبیین می کنند.

$$y=13.204+0.105(x_1)+0.700(x_2)+0.463(x_3)+0.646(x_4)+0.452(x_5)+0.266(x_6)+0.646(x_7)$$

نتیجه گیری و پیشنهادها

این پژوهش با هدف شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد تعاونی های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد انجام شد. متغیرهای پژوهش شامل عوامل اجتماعی و محیطی بودند که از طریق شاخص های اعتماد، مشارکت، همبستگی و مسئولیت پذیری اجتماعی، مدیریت آب، مدیریت استفاده از نهاده های شیمیایی و مدیریت خاک بررسی شدند و متغیر وابسته تحقیق عملکرد تعاونی های تولید بود که از طریق ۱۱ شاخص تعریف و عملیاتی گردید. نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان داد که مهم ترین عامل مؤثر در عملکرد تعاونی های تولید در منطقه مورد مطالعه مسئولیت پذیری اجتماعی است که از متغیرهای تأثیرگذار بر آن می توان مسئولیت پذیری در انجام

امور روستا، مسئولیت پذیری در قبال سایر اهالی روستا، مسئولیت‌پذیری در انجام کارها، رضایت خاطر در انجام امور خانوادگی را بیان کرد. تأثیرگذارترین مؤلفه بر عملکرد تعاونی‌های تولید در بعد محیطی مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی بود که از متغیرهای تأثیرگذار بر آن می‌توان به میزان استفاده از کود شیمیایی، مصرف کودهای گیاهی، مصرف کودهای حیوانی، میزان مصرف سموم، تقویت خاک با استفاده از کود دامی و از بین بردن علف‌های هرز با استفاده از سموم شیمیایی اشاره کرد.

نتایج آزمون t، که به منظور بررسی میانگین متغیرها انجام شد، نشان داد که از بین میانگین‌های مورد مطالعه، اعتماد اجتماعی، مدیریت خاک و مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی میانگین بالاتری نسبت به سایر متغیرها دارند و سطح معنی‌داری تمام شاخص‌ها کمتر از ۰/۰۵ است و بنابراین، رابطه مثبت و معنی‌داری بین متغیرهای مورد بررسی و عملکرد تعاونی‌ها وجود دارد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان داد بین متغیرهای مسئولیت‌پذیری اجتماعی، همبستگی اجتماعی و عملکرد تعاونی‌های تولید رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق با یافته‌های مطالعه حیدری ساربان و زیارتی (۱۳۹۶) حاجی و همکاران (۱۳۹۴)، همخوانی دارد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون همچنین نشان داد بین متغیرهای میزان مشارکت اجتماعی اعضا، اعتماد اجتماعی و عملکرد تعاونی‌های تولید رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. نتایج یافته‌های این بخش از پژوهش با یافته‌های مطالعه فلیک (۲۰۰۹)، آینی و همکاران (۲۰۱۲)، نخوما (۲۰۱۱)، پاودیال (۲۰۱۰)، شجاعت سوق (۱۳۹۴)، امینی و اسماعیلی فلاح (۱۳۸۷)، ماهازریل و همکاران (۲۰۱۲)، هادی زاده و همکاران (۱۳۹۵)، حاجی و همکاران (۱۳۹۴) و حیدری ساربان و زیارتی (۱۳۹۶) هم‌خوانی و مطابقت دارد.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون در بعد محیطی نشان داد بین متغیرهای مدیریت خاک، مدیریت آب، مدیریت استفاده از نهاده‌های شیمیایی و عملکرد تعاونی‌های تولید رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه با یافته‌های ژنگ و همکاران (۲۰۱۱)، شاه ولی و قیصاری (۱۳۹۰)

و شیردل و همکاران (۱۳۹۳)، حاجی و همکاران (۱۳۹۴)، احمدپور و همکاران (۱۳۹۳) و حیدری ساریان و زیارتی (۱۳۹۶) همخوانی دارد.

نتایج ضریب بتا نشان داد که متغیرهای مسئولیت پذیری اجتماعی، همبستگی اجتماعی و مدیریت استفاده از نهاده های شیمیایی در رتبه های اول تا سوم قرار دارند و متغیر مشارکت اجتماعی کمترین میزان بتا را دارد.

در مجموع، نتایج پژوهش نشان داد که مؤلفه های اجتماعی و محیطی مورد مطالعه از جمله مهم ترین عوامل تأثیر گذار بر عملکرد تعاونی های تولید روستایی هستند و بنابراین می توان جهت افزایش عملکرد این تعاونی ها اقدام به ایجاد زمینه برای مشارکت بیشتر اعضا در فعالیت های تولیدی تعاونی ها، ایجاد همدلی و برادری در میان اعضا و مسئولان تعاونی ها، ایجاد اعتماد بیشتر بین اعضا از طریق واگذاری امور به خودشان، تغییر در الگوهای کشت و روآوری به شیوه های نوین آبیاری، مشارکت در سایر فعالیت های روستا به غیر از فعالیت های کشاورزی، و از بین بردن اختلافات میان اعضا کرد.

بر اساس نتایج حاصل از تحقیق حاضر، پیشنهادهای زیر ارائه می گردد:

- میزان مسئولیت پذیری اجتماعی در بین اعضای شرکت های تعاونی تولیدی از اهمیت بسزایی برخوردار بوده و می تواند در رشد و افزایش عملکرد شرکت های تعاونی تولید تأثیر فراوانی داشته باشد. پیشنهاد می گردد از طریق برقراری روابط دوستانه با اعضای شرکت های تعاونی و تشویق آنان به برقراری روابط صمیمانه با مدیران، حس مسئولیت پذیری افزایش یابد.

- همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی افراد باعث رشد و تعالی نظام اجتماعی می گردد. بنابراین، ضرورت دارد که برای ایجاد همبستگی اجتماعی و همدلی در بین روستاییان، برنامه های آموزشی در این خصوص از طریق رسانه ها و صدا و سیما برگزار گردد.

- با توجه به اینکه مشارکت یکی از ابزار های دستیابی به توسعه به حساب می آید، همکاری و مشارکت آگاهانه اعضای تعاونی ها در فعالیت های مربوط به این شکل ها می تواند موفقیت آنها را در دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده تسهیل و تضمین نماید. لذا پیشنهاد می شود مدیران و

مسئولان شرکت‌های تعاونی برنامه‌های آموزشی لازم را جهت همفکری و مشارکت روستاییان و تشویق آنها برای مشارکت در طرح‌های مشارکت‌جویانه و همکاری با دست اندرکاران شرکت‌های تعاونی فراهم کنند.

- اعتماد اجتماعی موجب بقا و پایداری همکاری گروهی است. اعتماد اجتماعی در نتیجه تعاملات اجتماعی موجود در گروه‌ها، انجمن‌ها و فعالیت‌های اجتماعی حاصل می‌شود. پیشنهاد می‌شود مسئولان و مدیران شرکت‌های تعاونی تولید به منظور ارتقای حس مسئولیت‌پذیری و ایجاد وحدت بین اعضا در بدو امر خود نسبت به این مهم اهتمام ورزند، سپس نسبت به اشاعه فرهنگ اعتماد اجتماعی در بین اعضای تعاونی‌ها، فروتنی، صداقت، وفای به عهد، درستکاری، و امانت‌داری اقدام عملی کنند.

- انتظار می‌رود مدیران و مسئولان شرکت‌های تعاونی تولید برنامه‌های آموزشی لازم را در جهت بهبود مدیریت خاک از جمله استفاده از گردش‌های زراعی محصولات، استفاده معقولانه از کودها، تغذیه گیاهی به وسیله کودهای آلی، مدیریت تلفیقی مواد مغذی بر اساس ظرفیت خاک، شخم‌های حفاظتی سازگار با نوع محصولات کشاورزی، رها کردن پسماندهای گیاهی و کاه و کلش روی زمین و تلفیق دام و گیاه تدارک ببینند.

- پیشنهاد می‌شود اقدامات لازم در خصوص آموزش روستاییان برای تغییر الگوی کشت و جایگزینی گیاهان کم‌مصرف و مقاوم با گیاهان با نیاز آبی بالا، استفاده از شیوه‌های نوین آبیاری و تأکید بر ضرورت تبدیل کشاورزی سنتی به صنعتی در بخش کشاورزی صورت گیرد.

- مدیران و مسئولان تعاونی‌ها از طریق تعیین استانداردهای لازم جهت مصرف مواد شیمیایی در امور کشاورزی و استفاده از کودها و سموم با راندمان بالا، به کاهش تخریب محیط زیست کمک کنند و باعث افزایش عملکرد و درآمد اعضا گردند.

منابع

آرزومندان مفرد، م. (۱۳۹۳). تعاونی‌های تولید. بازیابی شده از سایت سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی شهرستان بیرجند:

[http://birjand.kj-agrijahad.ir/index.php/1390-07-14-06-35-51/1390-08-28-04-](http://birjand.kj-agrijahad.ir/index.php/1390-07-14-06-35-51/1390-08-28-04-52-14)

52-14

احمدپور، ا.، مختاری، و. و پورسعید، ع. ر. (۱۳۹۲). سنجش میزان موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در استان ایلام. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۲(۸)، ۲۷-۴۴.

باصری، ب.، صادقی، ح. و خاکسار، ج. ر. (۱۳۸۹). بررسی عملکرد تعاونی‌های تولید کشاورزی در ایران. مجله تحقیقات اقتصادی، ۱۰(۳)، ۱-۲۴.

بذرافشان، ج. و شاهین، ح. (۱۳۹۰). آسیب شناسی تعاونی‌های تولید روستایی در ایران. مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین المللی جغرافیدانان جهان اسلام. فروردین ۱۳۹۰. زاهدان.

بهرامی، ع.، نادری مهدردی، ک. و فطرس، م. ح. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر اعتماد و مؤلفه‌های آن در تعاونی تولید کشاورزی وینسار قروه. روستا و توسعه، شماره ۳، ۴۸-۵۳.

پورطاهری، م.، پاپولی، م. ح. و فلاحی، ع. (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد تعاونی‌های کشاورزی در مناطق روستایی مورد مطالعه: شهر خرم‌آباد. جغرافیا و توسعه، ۱۰(۲۶)، ۴۹-۶۰.

حاجی، ل.، چیدری، م. و چوبچیان، ش. (۱۳۹۵). تحلیل ساختاری عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی در مناطق روستایی شهرستان نقده. مجله تحقیقات روستایی، ۷(۱)، ۱۹۵-۲۱۶.

حاجی، ل.، چیدری، م. و چوبچیان، ش. (۱۳۹۴). عوامل تأثیرگذار بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۴(۱۵)، ۹۱-۱۱۷.

حیدری ساریان، و. و باختر، س. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی های تولید روستایی، مطالعه موردی شهرستان پارس آباد. فصلنامه نگرش های نو در جغرافیای انسانی، ۴(۲)، ۱۵۲-۱۶۵.

حیدری ساریان، و. و زیارتی، م. (۱۳۹۶). عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد شرکت های تعاونی های تولید روستایی شهرستان گناوه. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۶(۲۲)، ۱۰۳-۱۲۱. زند، ع. و فرج الله حسینی، ج. (۱۳۹۶). کاربرد ظرفیت نوآوری بر بهبود عملکرد تعاونی های زنان روستایی. مجله ترویج و آموزش کشاورزی، ۸(۱)، ۲۹-۴۴.

شجاعت سوق، س. (۱۳۹۴). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در کارکردهای تعاونی تولید روستایی نگین سبز شهرستان چرام. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بیرجند، دانشکده علوم کشاورزی.

شعبانعلی فمی، ح.، خانی، ف.، چوبچیان، ش. و رستمی، ف. (۱۳۸۷). تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر تشکیل تعاونی های زنان در ایران. پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۶، ۱۱۷-۱۳۱. صادقی، ح.، صیدایی، ا.، قبادی، ش. و صالحی، م. (۱۳۹۵). ارزیابی عملکرد نهادها و سازمانهای مرتبط با پایداری روستاها مطالعه موردی: بخش دهدز در شهرستان ایذه. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵(۲)، ۱۱۹-۱۴۰.

طلوعی اشلقی، ع. و صفا کیش، م. س. (۱۳۹۳). تحلیل و تفسیر آزمون های آماری تک متغیره و چندمتغیره با استفاده از SPSS. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات. فاریابی، م. و احمدوند، م. (۱۳۹۶). تعیین کننده های عملکرد تعاونی های تولید روستایی در جنوب استان کرمان. فصلنامه پژوهش های روستایی، ۸(۳)، ۴۰۴-۴۲۱.

کرباسی، ع. و اوحدی، ن. (۱۳۹۰). برآورد کارایی اقتصادی تعاونی های تولید کشاورزی، مطالعه موردی شهر سیرجان. فصلنامه تعاون و کشاورزی (دوره جدید)، ۲۲(۶)-۱-۲۰.

کرمی، ش. و آگهی، ح. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر موفقیت تعاون ها، مطالعه موردی تعاونی های تولیدی محصولات خارج از فصل در استان کرمانشاه. روستا و توسعه، ۱۳(۲)-۳۱-۶۰.

کریم، م. ح. (۱۳۹۴). چالش های شبکه های تعاونی های روستایی ایران. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۴(۱۲)، ۱۷۳-۱۹۶.

محمدزاده چالی، م.، شریف زاده، م. ش.، عبدالله زاده، غ. و کوسه غراوی، ی. م. (۱۳۹۴). بررسی کارکرد اتحادیه تعاونی های مرتع داری در استان گلستان. فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۴(۱۶)، ۷۵-۱۰۱.

منوچهری، م. م.، صابر، م. و صدر، س. م. (۱۳۸۶). بررسی نقش تعاونی های تولید روستایی تحت پوشش اداره کل تعاون استان کهگیلویه و بویر احمد در توسعه اهداف بخش تعاون، مجله تعاون، شماره های ۱۹۱ و ۱۹۲.

موسیوند، ب. و ربیعی، ع. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و شکل گیری فعالیت های تعاونی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای ده کائید، دوجفت و چهارچریک شهرستان شازند). فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۲(۷)، ۱-۲۲.

مهدی دوست، ح. (۱۳۹۱). قانون و آیین نامه اجرایی تعاونی نمودن تولید و یکپارچه شدن اراضی و اساسنامه شرکت های تعاونی تولید روستایی. تهران: دفتر نظام های بهره برداری سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران.

هادی زاده بزاز، م. و بوذرجمهری، خ. (۱۳۹۵). بررسی نقش تعاونی های تولید روستایی در افزایش توانمندی فنی و اقتصادی کشاورزان مناطق روستایی شهرستان نیشابور. فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۳(۴)، ۴۴۳-۴۵۹.

هادی زاده بزاز، م.، بوذرجمهری، خ. و نوغانی دخت بهمنی، م. (۱۳۹۲). سنجش و ارزیابی عوامل در بهبود عملکرد تعاونی های تولید روستایی استان خراسان رضوی. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۲(۴)، ۸۵-۱۰۰.

Aini, Y., Mahazril, A., Hafizah, H. A. K., & Zuraini, Y. (2012). Factors affecting cooperatives' performance in relation to strategic planning and members' participation. *Social and Behavioral Sciences*. Vol. 65, 100 – 105.

- Altman, M. (2015). Cooperative organizations as an engine of equitable rural economic development. *Journal of Co-Operative Organization and Management*, 3(1), 14–23.
- Aref, F. (2011) Agricultural cooperatives for agricultural development in Iran. *Life Science Journal*, Vol. 8, Issue 1.
- Azkiya, M. (2009). *Sociology of rural development and underdevelopment in Iran*. (Persian). Tehran: Ettelaat.
- Beverland, M. (2007), Can cooperatives brand?. Exploring the interplay between cooperative structure and sustained brand marketing success. *Food Policy*, Vol. 32, Issue 4.
- Bibby, A., & Shaw, L. (2005). *Making a difference: Co-operative solutions to global poverty*. Manchester: Co-operative College Publication.
- Deng, H. , Huang, J., Xu, Z., & Rozelle, S. (2010). Policy support and emerging farmer professional cooperatives in rural china. *China Economic Review*, Vol. 21, Issue 4.
- Dowling, M., Timothy, A., & Volk, D.A. (2005). Development of new generation cooperatives in agriculture for renewable energy research. Development and demonstration projects. *Biomass and Bioenergy*, 28(5), 425-434.
- Flick, U. (2009). *An introduction to qualitative research*. 1st Edn., SAGE Publications Ltd. London, ISBN-10: 1847873243, pp: 528.

- Garnevska, E., Lio, G., & Shadbolt, M. (2011). Factor for successful development of farmer cooperative in northwest china. *International Food and Agribusiness Management Review*, 4,69- 84.
- Herbel, D., Rocchigiani, M., & Ferrier, C. (2015). The role of the social and organisational capital in agricultural co-operatives' development Practical lessons from the CUMA movement. *Journal of Co- Operative Organization and Management*, 3(1), 24-31.
- Kalkan, M., & Kaygusuz, C. (2012). *The psychology of entrepreneurship. edited by Thierry Burger-Helmchen*,1,3-27. Retrieved from www. intechopen. com
- Mahazril, A., Hafizah, H. A. K., & Zuraini, Y. (2012). Factors affecting cooperatives' performance in relation to strategic planning and members' participation. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 65,100–105.
- Meizhang, X. G. (2010). Study on function of the agriculture cooperative in food safety. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, Vol. 1, 477-482.
- Montes, N. D., & Madamba, J. A. B. (2013). *A review of alliances and cooperative business models in contemporary cooperativism: Strategic implications for sustaining Philippine cooperative enterprises*. commemorative book. Cooperative Enterprise Development: 44-51.
- Mujawamariya, G. D., Haese, M., & Speelman, S. (2013). Exploring double side-selling in cooperatives, case study of four coffee cooperatives in Rwanda. *Food Policy*, Vol. 39, 72-83.
- Nkhoma, A. T. (2011). *Factors affecting sustainability of agricultural cooperatives: lessons from Malawi*. A thesis presented in partial

- fulfillment of the requirements for the degree of Master of AgriCommerce at Massey University. New Zealand, March, 2011 (Doctoral dissertation).
- Novkovic, S. (2008). Defining the co-operative difference. *The Journal of Socio-Economics*, No.37.
- Ozdemir, G. (2005) Cooperative-shareholder relations in agricultural cooperatives in Turkey. *Journal of Asian Economics*, Vol.16, Issue 2.
- Pavdial, K. (2010). *How to leverage the co-operative movement for poverty reduction, growth and investment group*. Retrieved From <http://www.iseg.utl.pt/~depteco/>
- World Bank (2007). *Cooperatives in social development*. Report of the providing financial services in rural areas: a fresh look at finance cooperatives Washington, Governance and Social Development Resource Centre, Lesson Learned on Cooperatives.
- Yuliando, H., Erma, K. N., Cahyo, S. A., & Supartono, W. (2015). The strengthening factors of tea farmer cooperative: case of Indonesian tea industry. *Agriculture and Agricultural Science Procedia*, 3,143–148.
- Zheng, S., Wang, Z., & Song, S. (2011). Farmers' behaviors and performance in cooperatives in Jilin Province of China: A case study. *The Social Science Journal*, 48(3), 449–457.

Identifying Factors Affecting the Performance of Rural Production Cooperatives in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad Province

M. Mousaei^{1}, A. Mohammadi Mofrad²*

Received: Aug 26, 2018 Accepted: Dec 16, 2018

Abstract

The purpose of this study was to identify factors affecting the performance of rural cooperatives in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad provinces. Research was applied in terms of its purpose and in terms of its nature, descriptive-analytical. The population consisted of all members of rural production cooperatives in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad province (N=7644). To determine the sample size, the Cochran formula was used and based on this, the sample size was (n=365). A researcher-made questionnaire was used to collect data. The validity of the questionnaire was determined through a panel of experts including the faculty members of the Agricultural Management Department of Gachsaran branch. The reliability of the Cronbach Alpha test was estimated to be (0.88). In order to analyze the data in the descriptive statistics section, mean, median, mode and percent frequency were used. In the inferential statistics, the Kolmogorov test, Pearson correlation test and multivariate regression were used. The results of correlation coefficient showed that there was a significant relationship between social responsibility variables, social solidarity at the level of 99% and the variables of social participation, social trust at 95% level. Also, there was a positive and significant relationship between the soil management variables at the level of 99% and the variables of water management and management of chemical inputs at the 95% level. The results of multivariate regression test showed that the components of social factors, social responsibility, social solidarity, social participation, social trust, soil management, water management and management of chemical inputs in total 66 percent of changes in dependent variable of research.

Keywords: Rural Production Cooperative, Environmental Factors, Social Factors, Kohgiluyeh and Boyer Ahmad Province

1. Assistant Professor, Department of Agricultural Management, Gachsaran Branch, Islamic Azad University of Gachsaran, Gachsaran, Iran

*Corresponding Author

Dr.mousaei@gmail.com

2. Former Master Student, Department of Agricultural Management, Gachsaran Branch, Islamic Azad University of Gachsaran, Gachsaran, Iran